

ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ

УДК 316.32:323.1(091)

Српска политичка мисао

број 1/2015.

Прегледни
рад

год. 22. vol. 47.

стр. 227-238.

Александар Костић

*Економски факултет, Косовска Митровица,
Универзитет у Приштини*

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА - АНАЛОГИЈА С ПРОШЛИМ ВРЕМЕНИМА

Сажетак

У свом раду аутор истражује развој феномена глобализације успостављајући при томе аналогије с прошлим временима: Старом Грчком, Римском империјом итд. Разлози пропасти ових империја су умногоме слични са одређеним појавама у савременом светском друштву па се могу вршити различите компаративне анализе. Међутим, империје из сличних разлога улазе у кризу и на крају пропадају. Реч је о геополитичким заједницама чија појава и век имају своје законитости. Јединствени економски простор, јединствена валута, непостојање царина, унифицирана трговина и финансије, унутрашња зависност између територија, умногоме подсећају на одлике савремене глобализације. Управо многе контроверзе прозилазе из различитих интереса империја и њихових колонија. Основни методи којима се аутор користи у свом раду су историјски, компаративни, дијалектички и метод анализе садржаја.

Кључне речи: глобализација, империја, аналогија, колонијализам

Глобални процеси имају своју еволуцију и особености које се понављају у зависности од промена које се догађају на планети. Светски ратови и револуције увек су били весници социјалних

трансформација глобалног карактера који су на различите начине утицали на судбину цивилизације убрзавајући или успоравајући њен развој. Историјски дуализам глобалних процеса на тај начин их чини контроверзним али и објективним и природним елементима социјалне еволуције човечанства. Глобализација је „сложен вишеплански феномен, који је комплексан, али и објективан природноисторијски процес“⁽¹⁾. Глобализацију је немогуће посматрати ван економских и политичких догађања. Успостављање било какве аналогije није могуће без одговора на питање шта је то глобализација. По једној од многих дефиниција то је „јединствени економски простор где је заступљена слободна трговина, где функционише слободно тржиште рада, јединствено финансијско тржиште које брише националне границе а све је то оријентисано на максимизацију профита“⁽²⁾.

Различити аутори на различите начине гледају на развој феномена глобализације. Тако са једне стране имамо П. Друкера (*Peter Drucker*), Т. Левита (*Theodore Levitt*), К. Омају (*Kenichi Ohmae*) који сматрају да су процеси глобализације почели са транснационализацијом финансијских тржишта, спајањем тржишта посебних роба које производе транснационалне компаније. Са друге стране, С. Хантингтон (*Samuel Huntington*), Х. П. Мартин (*Hans-Peter Martin*), Х. Шуман (*Harald Schumann*) и други аутори сматрају да се глобализација јавља са ширењем демократских принципа и институција по целом свету. Француски научник Дефарж Ф. М. сматра да је „почетак процеса глобализације везан за XVII и XVIII век“⁽³⁾. Постоје научници који мисле да глобализација почиње тек 80-их година XX века. Они то објашњавају чињеницом да су до тада постојале различите баријере које су сметале инвестиционим улагањима у друге земље и малом сарадњом до тада постојећа два блока земаља (Источни и Западни). Они сматрају да је тек 90-их година XX века дошло до правог раста интеграција у чему предњаче земље Запада. „У научним круговима истицана је представа о глобализацији као о тенденцији светског развоја, настала као последица процеса модернизације друштва. Они даље сматрају да велика географска открића XV и XVI века и индустријска револуција XVI-II века као и научно-техничка револуција XX века представљају

1) Ian Clark, „Beyond the Great Divide: Globalization and the Theory of International Relations“, *Review of International Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, vol. 24 no 4, p. 479.

2) Thomas Friedman, „The revolt of the Wannabes“, *New York Times*, 7 February, New York, 1996, p. 15.

3) Филип Моро Дефарж, *Основные понятия международной политики*, Изд. группа „ССАГ“, Москва, 1995, с. 71.

основу за формирање светског тржишта, светског привредног система и узајамне зависности земаља у многим областима⁴⁾.

Све више поклоника у научним круговима истиче мишљење да глобализација принципијелно не доноси ништа ново. За такве ставове они наводе следеће аргументе:

- „Светска трговина и прилив капитала су релативно скоро достигли ниво који су имали пред почетак Првог светског рата;
- Степен међузависности света у том периоду била је слична савременом и зато је рат био неизбежан;
- Основни аргументи у борби за власт између држава и тржишта били су познати још у време Адама Смита који је формулисао многе од њих;
- Грци, Римљани, Арапи, Шпанци и Британци, сви су они били претеча Американцима као носиоци глобалних култура;
- Компаније „Ист Индија“ и „Хадсон Беј“ имале су значајно више власти од савремених транснационалних корпорација⁵⁾.

Очигледно да се, када је реч о развоју феномена глобализације, не могу избећи аналогије са прошлим временима. Зато савремене теорије глобализације нису увек погодне за историјско уопштавање. Једноставно оног тренутка када представу о глобализацији лишимо историјског ослоњања почињу тешкоће код њеног научног осмишљавања.

САВРЕМЕНА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И АНАЛОГИЈА С ПРОШЛИМ ВРЕМЕНИМА

Глобализација није лишена могућности њеног повезивања са најдавніјим временима. Ако се позовемо на историју Старе Грчке као дела историје Старог Света, епохе појаве процвата и пада робовласничких друштава која су била на територији Балканског полуострва, на обалама Егејског мора, у Јужној Италији на острву Сицилија и Црноморском приморју видећемо да су својим достигнућима обогатили човечанство. Ту се пре свега мисли на велика

4) Леонид Иванович Глухарев, *Европейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура*, УРСС, Москва, 1998, с. 13

5) Валерий Александрович Корецкий, *Глобализация: вопросы теории и методологии*, Издательство Московского университета, Москва, 2007, с. 6.

открића у области економије, друштвених и политичких наука, културе и томе слично. Ти плодови старогрчке цивилизације послужили су као основа за каснији развој народа Средоземља – период римске владавине. Целокупна Антика је прожета глобалним процесима, пре свега у политичкој, културној и војној области. Та епоха се карактерише важним и новим појавама у животу древних Грка, као што је Велика грчка колонизација обележена појавом феномена тираније која се развијала на фону формирања полисног система. Дати процес условљен је разлозима пренасељености у низу области Грчке услед демографске експлозије. Пошто су биле слабо развијене производне снаге јавила се неопходност пресељавања огромног броја становништва на нове територије. Очигледно да је велика грчка колонизација носила и социјални карактер. При томе су градови Старе Грчке постали крупни економски центри за које је најважније било да учврсте трговачке везе. Социјалнополитичка борба у метрополама је такође био један од разлога грчке колонизације. „Са растом грчких градова ширила се и сировинска база за развој занатске производње, пре свега у колонијама, варварску периферију почињу да користе колонисти као извор јефтине радне снаге – они постају робови. У историји велике грчке колонизације издвајају се три правца. Први – западни: приобаље Јонског и Јадранског мора северозападно од Грчке, реони Јужне Италије, острво Сицилија, источно приобаље Шпаније и друге области. Други правац колонизаторског покрета Грка је североисточни захваљујући коме су Грци освојили северно приобаље Егејског мора. Трећи – југосточни: обале Црног мора, јужно приобаље Мале Азије и приобаље Северне Африке (Египат). Захваљујући колонизацији у Грчкој су били у значајној мери санирани економски и социјално-политички проблеми. Економија полиса је добила на квалитету а трговина истински имала међународни карактер. Многе Грчке колоније су постале економски центри који су се ослањали на метрополе“.⁶⁾

Велика грчка колонизација је, као што видимо, глобализацијски процес који је омогућио цивилизацији Хелена не само да прошири географске границе, него и да освоји нове ресурсе, обогати културу, изгради пријатељске везе са суседним земљама. „У војно-политичком смислу глобалну појаву је представљало склапање Првог атинског морског савеза 478-477. пре нове ере као антиперсијског савеза грчких полиса који су се налазили углавном на обалама и острвима Егејског мора. У оквиру Делског савеза био је створен јединствени финансијски систем и заједничка савезна благајна која је попуњавана порезом од сваког полиса који је улазио у

6) Исто, стр. 7.

симахију. Средства савезне благајне делила су се на заједничким састанцима савезника и трошила на одржавање савезничких армија и флота. Тако је 454. године пре нове ере савез обухватао скоро 200 полиса чије је интересе успешно штитио развијајући трговину и обезбеђујући трговачке путеве. У то време Први Атински савез постаје посебно политичко и економско друштво са сопственом заштитом. Енергична политика Атињана у односу на савезнике је учвршћивала и чак наметала демократску власт. То је погодовало централизацији државног управљања, тако да је Атина постала престони град целог савеза. Ширење атинских стандарда на територији савеза: унификација мере тежине, валутног система – све је то олакшавало економске везе оснажујући улогу Атињана у међуполисној трговини. Поред тога увођење тзв. клеруха на земљи савезника решило је унутрашње економске проблеме Атињана, а грађане – клерухе је учинило социјалним ослоном атинске власти и промотерима идеје атинске демократије на другим територијама Грчке. Очигледан пример глобализације у старом свету су геополитички савези империја у циљу освајања територија. Таква је, на пример, империја Александра Македонског.⁷⁾

О томе који су први знаци глобализације историјски гледано писали су многи истраживачи, а ми издвајамо из тог мноштва мисао руског истраживача А. Н. Чумакова који каже: „Први симптоми глобализације у историји човечанства, ако се она разматра ретроактивно и с одређеном дозом условности, могу се наћи у ембрионалној форми у периоду Персијских ратова за време завојевачких похода Александра Македонског.“⁸⁾

Све напред поменуто даје нам за право успостављање аналогија с прошлим временима када је у питању глобализација у различитим сферама – од политичке, преко социјалне до економске. И данас, на пример, САД силом оружја као и некада Александар Македонски намеће свој модел погледа на свет. Само што Американци данас уз себе имају Уједињене нације, Европску унију, НАТО савез. Очигледно да постоје много суптилније методе да се освоје територије него некада, наметну унифицирани културни модели, збришу идентитети многих народа. То се углавном чини под изговором борбе за људска права и увођења демократије. Држава Александра Македонског простирала се од Дунава, Јадранског мора Египта и Кавказа па све до Индије. Данас нису мање аспирације ни америчке империје. Разлика је можда једино у томе што је по-

7) Исто, стр 9-10.

8) Александр Николаевич Чумаков, *Глобализација. Контури целостног мира*, Проспект, Москва, 2000, с. 182.

сле смрти македонског цара 323. године пре нове ере почео распад државе који је довео до стварања хеленистичког царства насталог на развалинама „светске“ империје. Данас империја не зависи од једне личности иако је „посматрање империја одувек стајало под знаком теорија империјализма, према којима се настанак великих држава своди на деловање експанзионистички усмерених елита. Вођене потребом за престижом, тежњом за повећањем моћи или жељом за још већим профитом, неке државе су водиле политику привредног продора на иностране просторе или политику припајања тих простора.“⁹⁾

Античка култура је имала велики значај за развој света. Уметност древних Грка су карактерисали хуманизам и психолошки реализам. Они су такође остварили значајне резултате у области архитектуре. Многи жанрови у литератури и данас важе. Древна Грчка је позната по својим театрима у којима почињу да се изводе до тада непознати облици драмске уметности, трагедија и комедија. Реторику, односно ораторску уметност, први су почели да негују Грци. Када је наука у питању, она је била ослобођена религиозних догми. Грци су схватили да наука мора да носи рационални карактер. Данас се с правом признаје да су Грци утемељивачи анатомије, ботанике, астрономије, граматике, историје, зоологије, геометрије, математике, физике, филозофије, филологије, и других наука. Свему томе треба додати да је у Грчкој било веома развијено законодавство. Сваки полис је био организован на тај начин што је имао свој устав и своје законе државног уређења. Грци су поставили темеље теорије државе и државног уређења. Они су први увели у оптицај термине као што су: „демократија“, „олигархија“, „аристократија“.

Историја Старог Рима почиње од грађанске општине на реци Тибар која се касније проширила и преобратила у центар моћне Средоземне државе – Римске империје. И ту је могуће анализирати процесе глобализације нарочито „од VIII до VI века пре нове ере као најстарију историју Рима, или царски период. Затим од VI до I века пре нове ере – републикански период који се условно дели на време ране републике (VI до III века пре нове ере) када се догодило формирање раног робовласничког друштва и освајање целе данашње Италије од стране Рима и на касну републику (II до I века пре нове ере). За ово време је карактеристичан процват робовласничких односа и стварање римске средоземне државе. Крај I века пре нове ере до V века нове ере је у ствари императорски период рим-

9) Хенфрид Минклер, *Империје (логика владавине светом – од Старог Рима до Сједињених држава)*, ИП „Албатрос плус“, ЈП „Службени Гласник“, Београд, 2009, стр. 31.

ске средоземне државе. Прва два века императорске епохе је време принципата. Римски сенат је од V до III века пре нове ере упорно спроводио политику војне експанзије на целом Апенинском полуострву. Рим је био аграрни полис. Области су биле густо насељене, цена земљишта је из дана у дан расла. Агресивни ратови Римљана с циљем освајања територија других италијанских народности трајали су више од 200 година.¹⁰⁾

Грци, за разлику од Римљана, нису успевали да успоставе етничко јединство. Самим тим ни администрација није била тако дисциплинована. Зато су Римљани били практичнији и прагматичнији у деловању. Њих је красила унутрашња дисциплина, и што је за самопоуздање једног народа важно – осећање супериорности. Римска култура је била нека врста амалгама култура свих народа који су улазили у састав римске државе. Римљани у том смислу нису били нарцисоидни.

Практичност Римљана се огледа и у чињеници да је, на пример, римско право постало основа за многе данашње правне кодексе. Римљани су много градили, што је узроковало појаву значајних теоријских и практичних радова. Ту се, пре свега, мисли на градњу водовода, путева, мостова итд. Они су пронашли бетон и усавршили сложене грађевинске конструкције попут свода и куполе. „У Европи VII и VIII века запуштена је античка трговина као и знаменити римски путеви. Саобраћај између региона и држава у значајној мери се преселио на водене путеве. У том периоду порасла је улога Византије. Са њене позиције западноевропски свет је представљан варварским а римски обитавао на периферији цивилизованог света. Тек 800. године крунисањем Карла Великог, као и савезом франачког оружја и папског престола оформљена је Каролинска империја као противтежа Византијској. На тај начин Западна Европа се легитимисала у очима цивилизованог света, а папа је направио одлучујући корак ка супремацији римског понтифекта над целом црквом.“¹¹⁾

У току целокупне историје света, као што смо показали, постојале су и пропадале мегадржаве (империје). Имерије су се тешко стварале а лако ишчезавале. Разлоге за то треба тражити у томе што је управа почивала на сили. Различити језици и религије условљавали су тензије које су временом расле. Међутим, такве геополитичке заједнице су биле са централизованом влашћу, јединственим економским простором, јединственом валутом, непо-

10) Валерий Александрович Корецкий, *Глобализация: вопросы теории и методологии*,. Издательство Московского университета, Москва, 2007, с. 12.

11) Исто, стр. 14.

стојањем царина и других баријера. Трговина и финансије су биле унифициране. Постојала је унутрашња зависност између територија.

Ако све ово упоредимо са садашњим процесима глобализације видећемо да је ту много заједничких тачака. То су, на пример, глобализација као интернационални процес, као процес универзализације друштвених структура, појава нових средстава комуникације, економска и политичка експанзија, колонизација, стварање империја у циљу геополитичке доминације. Када се све то сабере долазимо до закључка да су то заједничке карактеристике и минулог и постојећег света.

Очигледно да је свим цивилизацијама својствен развојни пут или еволуција. Не може се говорити о светској цивилизацији у апсолутном смислу уколико она претпоставља постојање различитих култура. У извесном смислу цивилизацију и чине заједничка култура и скуп сличних идентитета. Другим речима, светска цивилизација подразумева неку врсту коалиције култура при чему свака успева да сачува своју оригиналност.

У научној литератури постоји много дефиниција цивилизације, од Платона и Аристотела, преко Томе Аквинског и Светог Аугустина. Свака од тих дефиниција је садржала карактеристике историјске мисли и социјалне филозофије. Још је Монтескје дао слику различитих култура, социјалне организације и особености привреда различитих народа. Тим путем су ишли и Хегел и Спенсер и на крају Маркс који је објаснио кретања друштвено-економских формација од првобитне заједнице до комунизма. Нису се случајно сличном разрадом бавили и ауторитети као што су Д. Бел и З. Бжежински. Мана свих ових концепција се састоји у томе што оне не описују кретање конкретног друштва него човечанства уопште.

Појам локалне цивилизације први је увео О. Шпенглер (Oswald Spengler)¹²⁾. Он изражава појам локалне цивилизације преко културе укључујући у њу сву разноврсност резултата конкретно-историјске делатности датог друштва. Пре њега на том трагу био је и Н. Ј. Даниљевски који говори о културно-историјском типу. Он се феноменолошки умногоме значењски поклапа са новоуведеним Шпенглеровим термином. Даниљевски га је формулисао га као социјални суперсистем који има свој унутрашњи механизам функционисања. Он сматра да је: „главно разликовати културно-

12) Oswald Spengler, *Der Untergang des Abendlandes, Gestalt und Wirklichkeit*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Munich, 1918.

историјске типове религиозног, социјалног, индустријског, политичког, научног, уметничког, једном речју историјског развоја.^{“13)}

Глобализам, очигледно, нити је нов, нити уникалан. Он се од некадашњег разликује само по томе што данас захваљујући технолошком развоју и великом утицају медија покушава софистицирано да дође до истог циља о коме су маштале све претходне империје. Међутим, са горе наведеним чињеницама проблем се не исцрпљује. „У ствари, у глобализирајућем светском друштву САД доминирају у три значајне области: монетарно-индустријској, војно-технолошкој и идеолошко-медијској. И док у том друштву националне државе већине (или чак свих) земаља губе моћ утицаја на привредни живот, национална влада САД делује глобално.“^{“14)} Наравно постоји и сеновита страна овог проблема, јер глобално деловање САД често је вишезначно и није лишено интереса који је покретач политике ове земље. У том контексту, сама регулатива економског живота великог броја земаља подређена је интересима корпорација које потичу из САД. Ако се свему томе дода виртуелни облик финансијског капитала, који у временима претходних империја није постојао, онда се проблем увећава и неизбежно свет улази у кризу. Ова разлика је битна за разумевање модерне глобализације као и статуса многих држава које преко ње покушавају да реше своје економске проблеме. Постоји још једна битна разлика између савремених и некадашњих глобалних процеса. „Данас, када је научна критичка мисао сасвим пришла основној идеји Њутновог система света, апсолутном простору и апсолутном времену, видимо да у науци реалан физички простор одавно више није апсолутан... Ничу нова питања о времену која су тесно везана за трајање.“^{“15)} Простор односно време нису статична категорија, с тим што је данас сваки процес далеко убрзанији, тако да све промене и достигнућа врло брзо застаревају. Поставља се питање да ли је глобализација као таква на историјској прекретници схватања реалности по ширини и дубини. Колико год наука ишла напред исконски пут решавања проблема везан је за аксиом реалног света. Међутим, наука у свом напредовању понекад добија једностран израз који филозофска мисао тек треба да реши. Нов приступ глобализацији добија све више епитет научног експеримента, а то подразумева и колебање у постојаност процеса који се одвијају. То

13) Николай Яковлевич Данилевский, *Россия и Европа*. РХГИ, СПб, 1995, с. 40.

14) Данило Живојина Марковић, *Глобална економија (прилог социолошком проучавању глобализације)*, Економски факултет, Ниш, 2008, стр. 42.

15) Владимир Вернадски, *Биосфера и ноосфера*, Либер; Службени гласник, Београд, 2012, стр. 546-559.

се, пре свега, односи на економску, филозофску и футуристичку раван. Напросто будућност треба доживети, а светско друштво и са њим савремена глобализација уколико уистину не осмисле нов пут западаће у све већу кризу. Зато је и век империја све краћи па није добро када се једна империја сагледавајући будућност позива на „крај историје“¹⁶⁾.

* * *

Очигледно је да савремену глобализацију морамо посматрати у контексту њеног развоја. Имамо у виду историју Старе Грчке као дела историје Старог Света. Затим, развој Антике која је прожета глобалним процесима у политичкој, културној и војној области. Велика грчка колонизација и формирање полисног система условљени су, између осталог, и разлозима пренасељености као и социјалним проблемима. Тако је Први атински морски савез већ 454. године пре нове ере обухватао скоро 200 полиса. Атина је постала престони град целог Савеза. Очигледан пример глобализације у старом свету је и империја Александра Македонског. Наравно и каснија римска империја имала је глобални карактер. Ратови Римљана с циљем освајања територија трајали су вековима.

Античка култура је имала велики значај у развоју света. На основу грчке азбуке створена је латиница, а у IX веку словенска азбука. Грци су развили законодавство али за разлику од Римљана нису били способни да на прави начин успоставе етничко јединство. Наиме Римљани су умели да користе културно наслеђе претходника. Њихова прагматичност се огледа на пример у чињеници да је римско право постало основа за правне кодексе многих европских држава. У току целокупне историје света постојале су и пропадале мега државе (империје). У њиховим основама су лежале војно-административна управа, туђ језик и религија. Ове геополитичке заједнице су биле под централизованом влашћу, имале су јединствен економски простор, јединствену валуту, није било царине и других баријера. Све то данашњим истраживачима даје могућност да, бавећи се упоредним анализама, нађу много заједничких тачака ондашње и данашње глобализације. Глобализација је и у древним временима, а данас посебно, имала проблем са идентитетима. Империје по дефиницији намећу свој модел не само политике и економије, него и културе. Комплексан и садржајан духовни свет представља генско утемељење особених вредности

16) Francis Fukujama, *The End of History and the Last Man*, Hamish Hamilton, London, 1992.

којих се ниједан народ не жели одрећи. Управо прагматичност коју покушава да наметне идеологија увек је поткрепљена силом.

ЛИТЕРАТУРА

- Бауман, Зигмунт: *Индивидуализованно общество*. Логос, Москва, 2002.
- Вернадски, Владимир: *Биосфера и ноосфера*, Либер; Службени гласник, Београд, 2012.
- Глухарев Иванович, Леонид: *Европейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура*, УРСС, Москва, 1998.
- Данилевский Яковлевич, Николай: *Россия и Европа*, РХГИ, СПб, 1995.
- Дефарж Моро, Филип: *Основные понятия международной политики*, Москва: Изд. группа „ССАТ“, 1995.
- Корецкий Александрович, Валерий: *Глобализация: вопросы теории и методологии*, Издательство Московского университета, Москва, 2007.
- Марковић Живојина, Данило: *Глобална економија (прилог социолошком проучавању глобализације)*, Економски факултет, Ниш, 2008.
- Минклер, Хенфрид: *Империје (логика владавине светом – од Старог Рима до Сједињених држава)*, ИП „Албатрос плус“, ЈП „Службени Гласник“, Београд, 2009.
- Чумаков Николаевич, Александр: *Глобализация. Контуры целостного мира*, Проспект, Москва, 2009.
- Clark, Ian, „Beyond the Great Divide: Globalization and the Theory of International Relations“, *Review of International Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, vol. 24 no 4.
- Friedman, Thomas, „The revolt of the Wannabes“, *New York Times*, 7 February, New York, 1996.
- Fukujama, Francis: *The End of History and the Last Man*, Hamish Hamilton, London, 1992.
- Spengler, Oswald: *Der Untergang des Abendlandes, Gestalt und Wirklichkeit*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Munich, 1918.

Aleksandar Kostic

GLOBALIZATION – THE ANALOGY WITH THE PAST

Resume

Globalization cannot be viewed outside the economic and political developments. Different authors have different views on the development of globalization. Some believe that the processes of globalization began with the transnationalization of financial markets, their merging, while others think that globalization arose with the spread of democratic principles and institutions around the world. The third point out that globalization has emerged as a result of the modernization of society. A growing number of scientists insist that globalization is in principle nothing new. They corroborate the fact that the Greeks, Romans, Arabs, Spaniards and the Brits were actually precursors to the Americans as the carriers of globalization. The degree of interdependence of the world both then and today was relatively high. Therefore, analogies with the past times cannot be avoided. The fruits of the ancient Greek civilization are primarily related to the economy, social and political science, culture and the like. Many causal relationships are related thanks to colonization and the process of rehabilitation of economic and socio-political problems. The expansion of the Athenian standards in the territory of the Union strengthened the role of the Athenians in trade between the ancient cities. Comparison of these processes with today's situation is possible for these reasons. As far as the Roman Empire is concerned, they expressed their creative ability in practical activities: they knew how to use the cultural heritage of their predecessors, while reworking and adapting it to their needs. They invented concrete, perfected complex building construction, moved traffic to the waterways and so on. What is common to all empires is the fact that there was a single economic space, a single currency, the lack of tariffs, unification of trade and finance, the internal dependence between territories. All this is comparable with the current process of globalization. In fact, the process of globalization is aimed at strengthening the integrity and interconnectedness of the world. In a world organized in such a way certain socio-organizational and psycho-spiritual changes that affect the inner world of each individual are inevitable at the level of civilization.

Key words: globalization, empire, analogy, colonialism

* Овај рад је примљен 10. фебруара 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 09. марта 2015. године.